

Essi Svan

Pienryhmätoiminnan toimivat käytänteet Alajärven varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö

Kevät 2020

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Essi Svan

Työn nimi: Pienryhmätoiminnan toimivat käytänteet Alajärven varhaiskasvatuksessa

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 45

Liitteiden lukumäärä: 2

Pienryhmätoiminta on varhaiskasvatuksessa melko laajasti käytetty pedagoginen menetelmä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Alajärven varhaiskasvatuksessa käytettäviä pienryhmätoiminnan toimintatapoja ja menetelmiä. Opinnäytetyön lähtökohtana on ollut Alajärvellä toteutettu pienryhmätoiminnan kehittämisprojekti, jonka aikana on kehitetty ja kokeiltu monenlaista pienryhmätoimintaa. Opinnäytetyön tarkoituksena esitellä kehittämishankkeen aikana hyväksi havaittuja käytänteitä.

Opinnäytetyössä tutkittiin varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia pienryhmätoiminnasta. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa varhaiskasvatuksen opettajia on haastateltu teemahaastattelun keinoin. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna yksilöhaastatteluna. Tutkimus on toteutettu kolmessa Alajärven varhaiskasvatuksen yksikössä. Kaikki haastateltavat olivat koulutukseltaan varhaiskasvatuksen opettajia.

Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi pienryhmätoiminnassa toimivat käytänteet suunnittelussa, toiminnassa ja ryhmäjaossa. Opinnäytetyössä esitellään myös kehittämisideoita pienryhmätoiminnan toteuttamisesta, sekä näkemyksiä lasten osallisuuden pienryhmätoiminnan aikana. Pienryhmätoiminta koettiin tärkeäksi ja toimivaksi menetelmäksi, joka rauhoittaa päivää monilta osin. Pienryhmätoiminnassa nousi esiin lasten osallisuus ja kasvattajan rooli. Pienryhmätoiminnan ryhmäjakoa tehtäessä korostui kaksi erilaista jakamismenetelmää: iän mukaan ryhmiin jakaminen sekä sekaryhmät. Erilaiset kerhot, kuten halinallekerho ja kilikerho nousivat tutkimustuloksissa esille.

Avainsanat: pienryhmätoiminta, pienryhmäpedagogiikka, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Essi Svan

Title of thesis: Small Group Functional Practices in Alajärvi Early Childhood Education

Supervisor: Katariina Perttula

Year: 2020

Number of pages: 45

Number of appendices: 2

Small group activities are a widely used pedagogical method in early childhood education. The purpose of this thesis is to describe the methods of small group activities used in early education in Alajärvi. There has been a development project in relation to small group activities in the background, so many types of small group activities have been tried in Alajärvi Early Childhood Education. The purpose of the thesis is to draw attention to the methods proven to be functional.

The thesis examined the experiences of early childhood education teachers in relation to small-group activities. The thesis is a qualitative study, in which early childhood education teachers have been interviewed by means of a themed interview. The themed interviews were conducted as a semi-structured individual interview. The study has been carried out in three Alajärvi Early Childhood Education Units. All interviewees were teachers of early childhood education.

The results of the thesis show the practices that work in small group activities in relation to mouth lacing, activities, and group divisions. The thesis also introduces ideas on small-group activities, as well as insights into the inclusion of children during small group activities. Small group activity was perceived as an important and functional method that calms the day in many respects. In small group activities, the inclusion of children and the role of the educator emerged. Two different methods of allocation were emphasized in the process of group divisions in small group activities: division into groups by age, and mixed groups with their own allocation criteria, which are shown in the research results. Various clubs took particular prominence in the study results when implementing small-group activities. The interviewees were positive for developing the small group work.

.

Keywords: small group activities, small group pedagogy, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUSTA OHJAAVAT MÄÄRÄYKSET	8
2.1 Varhaiskasvatustaki ja varhaiskasvatuksen tavoitteet	8
2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	9
2.3 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	10
2.4 Alajärven varhaiskasvatussuunnitelma	10
3 PIENRYHMÄTOIMINTA.....	12
3.1 Pienryhmätoiminnan suunnittelu	14
3.2 Pienryhmien muodostaminen.....	15
3.3 Pedagoginen dokumentointi.....	16
3.4 Aikuisen rooli ja lasten osallisuus.....	17
3.5 Vuoropäivähoidon kokonaisuus	17
3.6 Ryhmän oma varhaiskasvatussuunnitelma	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus.....	19
4.2 Opinnäytetyön vaiheet	19
4.3 Teemahaastattelu	20
4.4 Aineiston analyysi	21
4.5 Eettisyys ja luotettavuus.....	23
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	24
5.1 Pienryhmätoiminnan määrittely	24
5.2 Lasten osallisuus ja kasvattajan rooli	25
5.2.1 Lasten osallisuus	25
5.2.2 Kasvattajan roolit	26
5.3 Toimivat käytänteet pienryhmätoiminnassa	29
5.3.1 Ryhmäjaot.....	29
5.3.2 Suunnittelu	31

5.3.3 Toiminta	32
5.4 Kehittämiskohteet.....	34
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7 POHDINTA	40
LÄHTEET	42
LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Aloin kartoittamaan opinnäytetyöni aihetta ottamalla selvää, millaisia hankkeita tai kehittämistöitä on asuinalueeni päiväkodeissa. Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui pienryhmätoiminta ja siihen liittyvät käytänteet, koska yhteistyöorganisaatiollani, Alajärven kaupungilla, oli ollut aiheeseen liittyvä kehittämishanke. Hankkeen pää-tarkoituksena oli tuoda pienryhmätoimintaa tavoitteellisemmin ja suunnitelmallisemmin esille varhaiskasvatukseen. Tavoitteenani oli selvittää hankkeen avulla saatuja käytäntöjä pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi.

Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt vuoden 2010 jälkeen. Aikavälillä 2012-2014 pienryhmätoiminnasta on tehty monenlaisia opinnäytetöitä silloin, kun menetelmää otettiin käyttöön päiväkodeissa. Pienryhmätoiminta on ollut 2010-luvulla melko vakiintunut käytäntö monessa päiväkodissa. Monissa päiväkodeissa pienryhmätoiminnan kehittäminen on ajankohtaistunut uudelleen, ja sitä kehitetään menetelmällisyyden ja täsmällisemmän suunnittelun keinoin. Nykyään varhaiskasvatuksessa pyritään kokopäiväpedagogiikkaan, jonka vuoksi pienryhmätoiminnasta voisi paremminkin puhua pienryhmäpedagogiikkana. Varhaiskasvatuksessa kokopäiväpedagogiikalla tarkoitetaan sitä, että ensimmäisen lapsen saapuessa päiväkotiin toiminta alkaa ja pedagoginen toiminta päättyy vasta sitten, kun viimeinenkin lapsi lähtee pois (Kataja & Opetushallitus 2018).

Opinnäytetyöni toteutettiin yhteistyössä Alajärven varhaiskasvatuksen kanssa. Alajärven kaupungin sivistystoimi järjestää Alajärven varhaiskasvatuksen lisäksi myös Vimpelin varhaiskasvatuspalvelut. Alajärvellä on neljä päiväkotia ja yksi ryhmäperhepäiväkoti. Lisäksi alueella työskentelee 14 perhepäivähoitajaa. Avoin varhaiskasvatus järjestetään keskitetysti omassa yksikössään. Vimpelissä on yksi päiväkotia ja kolme perhepäivähoitajaa.

Alajärvellä toteutettiin vuoden 2018 aikana pienryhmätoimintaan liittyvä kehittämistoiminta, jonka tarkoituksena oli matalan kynnyksen kokeilemisen kautta lähteä kehittämään pienryhmätoimintaa. Opinnäytetyöni liittyy tämän kehittämistoiminnan tarkasteluun. Opinnäytetyön tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyön aineiston keruussa olen haastatellut neljää varhaiskasvatuksenopettajaa kolmesta eri päiväkodista sekä varhaiskasvatuksen alue-esimiestä. Näiden

haastattelujen pohjalta tähän opinnäytetyöhön on kerätty pienryhmätoiminnassa toimivat käytänteet ja ratkaisut Alajärven varhaiskasvatuksessa, jossa pienryhmätoiminta on ollut käytössä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on koota kehittämissuorituksen tuloksia yhteen ja saattaa tulokset opinnäytetyön kautta myös muille pienryhmätoimintaa käyttäville kasvattajille.

2 VARHAISKASVATUSTA OHJAAVAT MÄÄRÄYKSET

2.1 Varhaiskasvatustalaki ja varhaiskasvatuksen tavoitteet

Laadukkaasta varhaiskasvatuksesta määrää varhaiskasvatustalaki. Lain tarkoituksena on säätää lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta (L 540/2018).

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaan kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (L 540/2018). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen iän ja kehityksen kokonaistavaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Sen tulee myös tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. (L 540/2018). Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi (Kalliala 2012, 41).

Tavoitteena on osallistaa lapsi monipuoliseen pedagogiseen toimintaan ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset leikin, liikkumisen, taiteen ja kulttuuriperinnön osalta. Laki varmistaa kehittävä, oppimista edistävän, turvallisen ja terveellisen kasvatusympäristön. Lasta tulee kunnioittaa ja muodostaa mahdollisimman vuorovaikutukselliset suhteet lapsen ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Lapselle tulee antaa yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa, sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katso-muksellista taustaa. (L 540/2018).

Lapsen yksilöllinen tuen tarve tulee tunnistaa ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatus kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjaa eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisen ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Lapsen tulee saada osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasva-

tus toimii yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukee lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (L 540/2018).

Varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan ilmi, kuinka pienryhmätoiminta on ajan-kohtainen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuutta, mutta joskus näiden kolmen asian turvaaminen suuressa ryhmässä saattaa olla haastavaa. Varhaiskasvatussuunnitelma antaa raamit kaikelle tapahtuvalle toiminnalle, mutta työntekijöiden tehtäväksi jää luoda omaan ryhmäänsä ihanteelliset oppimista edesauttavat olosuhteet. (Alijoki & Pihlaja 2011, 272).

Kaiken pedagogisen toiminnan takana on laki, joka säätelee toiminnan laatua ja kriteereitä, myös oman opinnäytetyöaiheeni pienryhmäpedagogiikan taustalla on laki ja sen määäämät laatukriteerit.

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on ohjata ja tukea varhaiskasvatuksen toteuttamista, järjestämistä ja kehittämistä, sekä edistää yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä ja tavoitteista, lasten huoltajien ja järjestävän välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8).

Varhaiskasvatuksen järjestäjiä velvoittaa oikeudellisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Perusteasiakirja sisältää määräyksen lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä havainnoivaa tekstiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-9).

2.3 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Varhaiskasvatuksen ensimmäisenä ja tärkeimpänä tavoitteena on edistää lapsen oppimista, hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilökunnan välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Varhaiskasvatussuunnitelma korostaa sitä, että varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36).

Perustan tavoitteelliselle toiminnalle luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, työtavat ja yhteistyö. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37). Pedagogisen suunnittelun lähtökohtana voidaan nykyään nähdä havainnointi. Havainnoidaan lasten mielenkiinnonkohteita, näkökulmia sekä oppimista. (Karila 2013, 9, 26-27).

2.4 Alajärven varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaisella kunnalla on oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee laatia valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta omat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Huomioon otettavia asioita paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on paikalliset erityispiirteet, pedagogiset painotukset, lasten tarpeet ja paikallisesti kerätty arviointitieto. Paikallisten suunnitelmien tarkoituksena on tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois minkään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. Alajärven varhaiskasvatussuunnitelmassa on pienryhmätoiminnan kohdalta maininta siitä, että pienryhmätoiminnan tarkoituksena on edistää lapsilähtöistä toimintaa. (Alajärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017).

Oppimisen alueiden tarkoituksena on kuvata pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita. Oppimisen alueen aiheita yhdistellään ja sovelletaan lasten kehitystason

ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Tällä tavoilla mahdollistetaan ilmiöiden ja asioiden laaja-alaisen oppimisen ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat keskeinen lähtökohta toiminnalle. (Alajärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017).

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on listannut viiden oppimisen alueet, jotka ovat:

- 1) kielten rikas maailma
- 2) ilmaisun monet muodot
- 3) minä ja meidän yhteisömme
- 4) tutkin ja toimin ympäristössäni
- 5) kasvan, liikun ja kehityn.

(Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 40).

Alajärven varhaiskasvatussuunnitelmassa nämä oppimisen alueet otetaan erityisen hyvin huomioon ja kaikki toiminta rakennetaan näiden asioiden ympärille.

3 PIENRYHMÄTOIMINTA

Pienryhmätoiminnasta on melko vähän tieteellistä tutkimusta, vaikka se onkin melko vakiintunut pedagoginen käytäntö varhaiskasvatuksessa. Käsitteenä pienryhmätoiminta on tulkinnanvarainen, ja siihen liittyy erilaisia käytäntöjä. Kasvattajat hyödynävät pienryhmätoimintaa omassa arjessaan, mutta näkemykset pienryhmätoiminnan käytännöistä saattavat olla hyvin vaihtelevia. Joku mieltää pienryhmätoiminnan pieneksi hetkeksi, jolloin tehdään jotain aktiviteettia, ja toinen kasvattaja ajattelee pienryhmätoiminnan olevan sitä, että koko päivän pedagoginen toiminta tehdään pienryhmässä. (Ahonen 2017, 183-184). Lyhyesti ja ytimekkäästi pienryhmätoiminta on sitä, että lapsiryhmä jaetaan pienempään ryhmään toiminnan ajaksi (Karila & Lipponen 2013, 100). 3-5 vuoden ikäisille lapsille pienryhmässä tulisi olla enintään viisi lasta (Wasik, 2008, 516).

Pienryhmäksi voidaan kutsua muutaman lapsen ryhmää, jotka on jaettu pienemmäksi ryhmäksi suuremmasta lapsiryhmästä henkilökunnan parhaaksi katsomalla tavalla (Heikka ym. 2011, 55). Pienryhmätoiminnalla viitataan tänä päivänä suunnitelmalliseen ja erityiseen tapaan järjestää lapsiryhmien toimintaa (Karila & Lipponen 2013, 74). Pienryhmätoiminnan järjestämistä ei varsinaisesti säädetä missään varhaiskasvatusta koskevissa määräyksissä, vaan kasvattajalla on oikeus itse päättää, miten pienryhmätoimintaa toteutetaan (Savolainen 2013, 6).

Pienryhmätoimintaa pidetään suurimmaksi osaksi lapsen etuna. Aikuiset voivat ottaa paremmin huomioon jokaisen lapsen yksilöllisyyden. Pienellä ryhmällä voidaan varmistaa se, että lapsi tulee kohdatuksi ja kuulluksi. Pienemmässä lapsiryhmässä kasvattajalle mahdollistuu lapsen kehityksen tukeminen, turvallisemman ympäristön tarjoaminen ja aikuisen läsnäolo. (Lonka, 2016, 9-10). Pienryhmätoiminnalla saadaan helpotettua myös aikuisen toimintaa, kun ryhmäkoot ovat pienempiä. Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen on tällöin paljon helpompaa. Toiminnalle tarkoitettut tilat muuttuvat myös rauhallisemmiksi. (Karila & Lipponen 2013, 89). Pienryhmätoiminnalla voidaan rauhoittaa tilannetta ryhmässä sekä tuetaan jokaisen omaa jaksamista sekä kasvattajan työtä (Raittila 2013, 77).

Petteri Mikkola, joka on koulutukseltaan varhaiskasvatuksen opettaja, työnohjaaja ja kouluttaja, toteaa ”Pieni on suurin” nimisessä Varhaiskasvattaja-lehden haastattelussa, että pienryhmäpedagogiikka mahdollistaa lapselle muodostaa turvallisia kiintymyssuhteita. Kun lapsi on ensin kiintynyt turvallisesti vanhempiinsa, pystyy lapsi myöhemmin kiintymään myös muihin ihmisiin. Silloin, kun lapsella on ryhmässä riittävän turvallinen tunne yhden tutun aikuisen kanssa, on hänen tällöin helpompaa kiintyä myös muihin kasvattajiin. (Romppainen 2019, 6). Mikkolan mukaan täytyy ottaa huomioon sellainen seikka, ettei välttämättä olla tuottamassa toimintatuokioita vaan ensisijaisesti ohjaamassa ryhmäprosessia ja auttamassa lasta tunteesäätelyssä. Toiminnan tulisi lähteä lasten tarpeista, ei kasvattajan halusta tehdä jotain. Kasvattaja haluaisi esimerkiksi ohjata kädentaitoja lapsille, vaikka lapsiryhmä itsessään hyötyisi enemmän vaikkapa leikkipedagogiikasta. (Romppainen 2019, 9).

Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 33) mukaan pienryhmätoiminnan perustana on vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen. Pienemmässä ryhmässä lapsen on helpompaa oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeksi sopiviksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seuraukset ja vaikutukset toisiin ihmisiin. Mikkola ja Nivalainen tuovat esille myös sen, että lapsen tulee osata toimia myös isommassa ryhmässä, kun ajatellaan jatkumoa koulumaailmaan. Heidän mielestään ei tule tehdä vastakkainasettelua eri toimintatapojen välille, vaan tuoda näkökulmaa siihen, millaista arkea päiväkotiin on mahdollista rakentaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33). Kanninen ja Sigfrids (2012, 124) ovat kuitenkin sitä mieltä, ettei pieni lapsi osaa vielä toimia isossa ryhmässä, ja tällöin ei osaa ottaa ohjeita vastaan ryhmätasolla. Ryhmän ollessa tarpeeksi pieni ohjeiden vastaanottaminen on helpompaa ja vuorovaikutus lasten kesken mahdollistuu.

On todettu, ettei aikuinen pysty säilyttämään empatiakykykään, jos hän on lasten kanssa pitkiä aikoja ilman taukoja tai ilman toisen aikuisen vuorovaikutusta. On tärkeää tunnistaa tällaisia ilmiöitä, joita päiväkotiarjessa on. Mikkolan ja Nivalaisen mukaan pienryhmätoiminnan kokemukset ovat olleet suurimmaksi osaksi positiivisia ja rohkaisevia. Rauhallinen arki pienemmässä ryhmässä lisää huomattavasti lapsen hyvinvointia. Tällainen käytäntö näkyy myös positiivisena työntekijöiden hyvinvoinnissa, jolloin hyvinvoiva aikuinen voi aidosti keskittyä yksittäiseen lapseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-34).

Järvinen ja Mikkola kirjoittavat, että pienryhmätoiminta on yhteisöllisyyteen liittyvä pedagoginen valinta, jonka avulla syvennetään ja vahvistetaan vuorovaikutusta. Pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsille turvallisen ja ennakoitavan rakenteen, jossa lapsen on helppo solmia vertaissuhteita sekä suunnitella omia valintojaan ja tekojaan. Kun lapsi saa toimia näin turvallisesti ja ohjatusti lähikehityksen vyöhykkeellä, kasvattaja pystyy helpommin havainnoimaan ja suuntaamaan lapsen toimintaa. Ryhmän kasvattaja taas saa kokemuksen siitä, että on ehtinyt oikeasti kohtaamaan ryhmänsä lapsia. (Järvinen & Mikkola 2015, 39).

3.1 Pienryhmätoiminnan suunnittelu

Kaikki toiminnan tavoitteet lähtevät lapsiryhmästä ja lapsista. Tulee ottaa huomioon lasten sukupuoli, ikä, mielenkiinnon kohteet, tuen tarpeet ja muut erityistarpeet. Nämä asiat tekevät jokaisesta ryhmästä hieman erilaisen. Asiat, joita kasvattajat pitävät kaikista haasteellisimpina, ovat usein sellaisia asioita, joiden kautta toimintaa tulee kehittää. Järvinen ja Mikkola (2015, 40) mainitsevat esimerkin, jossa ryhmässä on muun muassa paljon riitoja ja kiusaamista, jolloin huomio on kiinnitettävä lasten välisiin suhteisiin ja kasvattajan tulee tietoisesti tukea lasten ystävyysuhteita, ystävystymistä, ryhmän ryhmäytymistä ja ”me-hengen” syntymistä. Pedagogiikka vaatii kykyä ja valintoja löytää ryhmän sekä lasten näkökulmasta merkitykselliset teemat ja menetelmät.

Pienryhmissä on helppo eriyttää toimintaa. Jotta kokonaisuus pysyy kasassa, on henkilökunnan suunniteltava toimintaa yhdessä. Jokaisessa tiimissä tulee olla luottamus siihen, että jokainen kasvattaja selviytyy pienryhmän ohjaamisesta. Kokemus on osoittanut sen, että ammattitaito sekä osaaminen monipuolistuvat ja vahvistuvat, kun jokainen pääsee vastaamaan oman pienryhmän toiminnasta. Kokonaisuuden täytyy kuitenkin olla kaikkien tiedossa, jotta pienryhmät eivät ala elämään omaa elämänsä. (Mikkola & Nevalainen 2009, 36).

Päiväkodin tilojen suunnittelu on erittäin tärkeä osa pienryhmätoimintaa. On tärkeää suunnitella tilojen käyttö järkevästi. Jotta arki sujuu kiireettömästi, täytyy ryhmän sisällä ja muiden ryhmien välillä sopia monia asioita, joiden noudattamisesta täytyy pitää jokaisen kiinni. (Mikkola & Nevalainen 2009, 37).

3.2 Pienryhmien muodostaminen

Ryhmien muodostuminen perustuu lasten kehityksellisiin tarpeisiin ja toiminnan tavoitteisiin. Ryhmiä muodostaessa tulee huomioida lasten ikätaaso. Alle 3-vuotiaiden ryhmässä on erityisen tärkeää, että lapsi luo hyvän ja pidempikestoisen suhteen ensin yhteen kasvattajaan. Vaihtuvuus kasvattajissa kuormittaa pientä lasta. Pienryhmien ei tarvitse olla lapsimäärältään samanlaisia. Ryhmän nuorimmat voivat muodostaa oman pienryhmän, jolloin kaikki hyötyvät. Isommat lapset saavat muun muassa leikkirauhan. Yli 3-vuotiaiden ryhmässä on kasvattajan pysyvyyttä tärkeämpää leikki ja kaverit. Pienryhmien ei tarvitse aina olla samat, niissä voidaan joustaa, mutta on kuitenkin hyvä huomioida lasten leikki- ja vuorovaikutustaidot. (Järvinen & Mikkola 2015, 42). Aikuinen voi muodostaa tavoitteellisia ja kiinteitä pienryhmiä esimerkiksi tukemaan kielellisiä tai sosiaalisia taitoja (Vilen ym. 2013, 463). Pienryhmiä muodostaessa tulisi olla tietoinen myös kasvattajan lapsituntemuksesta ja ottaa huomioon lapsen henkilökohtaiset tarpeet ja tavoitteet. Pienryhmätoiminnan tavoitteena saattaa olla esimerkiksi aikuisen ja lapset vuorovaikutussuhteiden parantaminen. (Varttinen 2016, 145).

Pienryhmätoiminnan ryhmiä muodostaessa olisi hyvä huomioida sivistysvaliokunnan linjaus, joka velvoittaa järjestäjän arvioimaan, hyötyykö lapsi vaihtuvista ryhmistä, vai sopiiko lapselle paremmin, että hän olisi kiinteässä lapsiryhmässä, jossa vaihtuvuus ei ole niin suuri (Heinonen ym. 2016, 111).

Pienryhmätoiminnassa on useimmiten 5-12 henkilöä (Niemistö 2002, 57). Toisen määrittelyn mukaan pienryhmä koostuu taas 2-30 henkilöstä (Pennington 2005, 9). Keltikangas-Järvisen (2014) mukaan ihanteellinen pienryhmä olisi noin kahdeksan lasta. Tuntuu, että pienryhmätoiminnan koolle on monenlaisia määritelmiä ja suosituksia eikä vain mitään yhtä oikeaa tapaa määritellä pienryhmätoiminnan ryhmäko-koa.

3.3 Pedagoginen dokumentointi

Varhaiskasvatussuunnitelma (2016, 37) painottaa, että pedagoginen dokumentointi nähdään varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeisimpänä työmenetelmänä. Prosessi on jatkuva, ja siinä havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta.

Dokumentoinnin keskeinen tehtävä on tuottaa tietoa lapsen elämästä, kiinnostuksen kohteista, kehityksestä, oppimisesta, ajattelusta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37).

Suunnitelmallisen dokumentoinnin isoin tavoite on se, että henkilöstö oppii tuntemaan paremmin yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä keskinäisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Varhaiskasvatusta on tarkoitus toteuttaa lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien, työtapojen ja sisältöjen muokkaamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37).

Jotta suunnitelmallinen dokumentointi olisi tarpeeksi laadukasta, muodostetaan lapsista pienryhmiä, jolloin aikuinen pystyy havainnoimaan lapsia paremmin ja tämän vuoksi myös dokumentoimaan heistä tarkemmin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37). Näin ollen varhaiskasvatussuunnitelman pedagoginen toiminta ja suunnittelu on hyvin kytköksissä opinnäytetyön aiheeseeni pienryhmäpedagogiikkaan.

3.4 Aikuisen rooli ja lasten osallisuus

Vastuu ryhmän ryhmäytymisestä, ohjaamisesta ja toiminnan sujumisesta on aina kasvattajalla. Lasten ikä- ja kehitysvaihe määrittää sen, valitaanko pienryhmille omahoitaja tai vastuukasvattaja. Kasvattajalla on tärkeä rooli olla pienryhmässä luomassa myönteistä ilmapiiriä, joka innostaa lapsia leikkimään, tutkimaan ja oppimaan. Jokaisella lapsella tulisi olla kokemus siitä, että hän on ainutlaatuinen ja tärkeä. Pienryhmää ohjattaessa kasvattajan tulisi olla sensitiivinen ja aktiivisesti läsnä, kun taas koko ryhmän kanssa on osattava ohjata ryhmää johdonmukaisesti ja selkeästi. Molempia työtapoja tarvitaan, mutta kasvattajan tulee osata suhteuttaa omaa tekemistään aina ryhmän mukaan. Kasvattajan isona haasteena onkin kehittää mahdollisimman joustavia tapoja toimia lasten kanssa. (Järvinen & Mikkola 2015, 42).

Pienryhmätoiminta itsessään mahdollistaa lasten osallisuuden varhaiskasvatuksessa. Lasten osallisuutta painotetaan yhtenä varhaiskasvatuksen tavoitteena. Lapsella täytyy olla mahdollisuus osallistua sekä vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Lasten oikeuksiin kuuluu tulla kuulluksi ja osallistua omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. Varhaiskasvatuksessa tulee tukea lasten osallistumista ja vaikuttamista sekä kannustaa omaehtoiseen aloitteellisuuteen. (Turja 2017, 41-42).

3.5 Vuoropäivähoidon kokonaisuus

Vuorohoito tuo omat haasteensa. Kasvattajien tulee keskeisenä tehtävänä ylläpitää säännöllisiä rutiineja ja auttaa lasta liittymään ryhmään ja leikkeihin, koska kaverit ja aikuiset vaihtuvat joka päivä. Toiminnan rakenteilla saadaan hallintaan rajattomuutta, jota vaihtuva ryhmä ja päivärytmi tuovat. Muuttuvissa tilanteissa on erittäin tärkeää, että edes yksi kasvattaja tietää lapsen ja perheen tilanteen ja muodostaa yhdessä muun tiimin kanssa kokonaiskuvaa siitä, mitä lapselle ja perheelle kuuluu. (Järvinen & Mikkola 2015, 56). Tässä auttaa pienryhmätoiminnan rakenne.

Kun lapset tulevat hoitoon pitkin päivää epäsäännöllisesti, tulee jokaiselle lapselle hieman erilainen kokonaisuus päivästä. Kasvattajien tulee itse toimia joustavasti

muuttuvissa tilanteissa sekä sitoutua sovittuihin työtapoihin. Hyvin suunniteltu ja jäsennelty oppimisympäristö auttaa lasta kiinnittymään ryhmään ja tuttuun leikkiin on helppo sujahtaa mukaan pitkänkin vapaajakson jälkeen. Leikkiympäristön olisi hyvä tarjota muutama teema, johon lapsen on helppo liittyä. Jos ympäristöt muuttuvat jatkuvasti eikä arjessa ole jatkuvuutta, lapsen on paljon vaikeampi kiinnittyä tekemiseen. (Järvinen & Mikkola 2015, 56).

3.6 Ryhmän oma varhaiskasvatussuunnitelma

Ryhmävasu, eli ryhmän oma varhaiskasvatussuunnitelma toimii linkkinä yksilötason vasuun. Ryhmävasun tarkoituksena on kuvata, miten lapsiryhmässä toteutetaan vasun perusteiden ja kunta- ja yksilövasun mukaisia toiminnan periaatteita. Kasvattajat suunnittelevat, arvioivat ja kehittävät yhteistä arkea ja omaa toimintaansa. Ryhmävasu saattaa haastaa kasvattajia laajentamaan omia näkökulmiaan päivärutiineihin liittyen. Toimintatuokiot muuttuvat lapsen osallisuutta vahvistavaan suuntaan. Ryhmävasuun voidaan kirjata esimerkiksi se, kuinka lasten välisiä suhteita ohjataan, kuinka lapsen yksinäisyyteen puututaan ja varmistetaan jokaiselle paikka ryhmässä. Ryhmävasun pääasiallisena tehtävä on kuvata käytännön toiminta sitä, miten esim. lasten osallisuus ja kasvattajien pedagoginen sensitiivisyys toteutuvat. Ryhmävarhaiskasvatussuunnitelma voidaan nähdä laajempaan kuin toimintasuunnitelmaan, koska siinä sovitaan pedagogiikan toteuttamisesta ja menetelmistä. (Järvinen & Mikkola 2015, 56-57).

Ryhmän omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan sopia, kuinka pienryhmätoimintaa toteutetaan kyseisessä päiväkotiryhmässä pedagogisena menetelmänä. Suunnitelmassa voidaan arvioida pienryhmätoiminnan toteutumista ja onnistumista kyseisessä ryhmässä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Pienryhmätoiminta on valtakunnallisesti melko tunnettu ja ilmeisesti hyvinkin laajasti käytetty menetelmä helpottamaan suurten lapsiryhmien arkea jakamalla lapset pienempiin ryhmiin. Pienryhmätoimintaa on varmasti toteutettu aina, mutta pienryhmätoiminta on ollut enemmän esillä 2010 vuoden jälkeen. Silloin pienryhmätoimintaa on tutkittu hyvinkin laajasti opinnäytetöiden kautta. Aikavälillä 2012-2014 pienryhmätoiminnasta on tehty monenlaisia opinnäytetöitä. Pienryhmätoiminta on siis ollut jo useamman vuoden melko vakiintunut käytäntö monessa päiväkodissa. Nyt kuitenkin monessa paikassa on haluttu ottaa pienryhmätyöskentely mukaan osaksi arkea ja ottaa työskentely osaksi jokapäiväistä toimintaa uusien menetelmien ja täsmällisemmän suunnittelun kautta. Myös Alajärvellä pienryhmätoimintaa tai oikeastaan pienryhmäpedagogiikkaa oli kehitetty vuoden 2018 aikana, Alajärven varhaiskasvatus toimi tämän opinnäytetyön yhteistyöorganisaationa. Tarkoituksena on tuoda esille Alajärvellä käytettyjä hyviä käytäntöjä, joka tuottaisi apua Alajärven varhaiskasvatuksen suunnitteluun tulevaisuudessakin. Työhön olisi kerätty Alajärven varhaiskasvattajien opettajien kokemuksia toteuttaa pienryhmätoimintaa käytännön työssä. Pääasiallisena tarkoituksena on luoda uutta tietoa ja kerätä samalla uusi sekä vanha hyvä tieto yhteen tutkimukseen.

4.2 Opinnäytetyön vaiheet

Opinnäytetyön suunnittelun aloitin tammikuussa 2019. Aloitin työni tekemisen siitä, että tiedustelin Alajärven varhaiskasvatuksesta heidän ajankohtaisia aiheitaan ja hankkeita, joita oli meneillään varhaiskasvatuksessa. Kävin tapaamassa yhtä varhaiskasvatuksen alue-esimiehistä. Hänen kanssaan keskustelimme ajankohtaisista hankkeista, ja pienryhmätoiminnan kehittäminen nousi sieltä sellaiseksi aiheeksi, mistä voisi opinnäytetyön tehdä. Tämän keskustelun pohjalta suunnittelin alustavaa opinnäytetyösuunnitelmaa. Suunnitelman kävin esittelemässä seminaarissa vuo-

den 2019 alussa, ja kevään aikana sain varhaiskasvatusjohtajalta tutkimusluvan toteuttaa tutkimus pienryhmätoiminnasta. Tein toukokuussa eräänlaisen alkuhaastattelun varhaiskasvatuksen aluepäälikölle, jolta sain vielä tarkempaa tietoa pienryhmätoiminnan kehittämistyöstä ja kehittämistarpeen taustoista. Kehittämistyön tarkoituksena oli ollut toiminnan kehittäminen matalalla kynnyksellä. Tarkoituksena parantaa työskentelyoloja, saada enemmän kohtaamisia lasten ja kasvattajien välillä sekä pyrkiä toiminnalla kokopäiväpedagogiikkaan. Hanke on organisoitunut siten, että osallistuvien kasvattajien kanssa on pidetty kerran kuussa pienryhmätoimintailtoja, joissa jaettiin pienryhmätoiminnan käytäntöjä toisille kasvattajille vertaistuen kautta. Lisäksi kasvattajat kävivät vierailemassa toisissa ryhmissä seuraamassa toisen ryhmän toteuttamaa pienryhmätoimintaa ja hakemassa tätä kautta omaan toimintaansa ideoita.

Kesän aikana toteutin tiedonhakua, tutustuin aiheen teoriaan ja samalla kirjoitin opinnäytetyön teoriaosuutta. Syksyllä 2019 sain teoriaosuuden valmiiksi. Teoriaosuuden valmistumisen jälkeen aloin miettimään haastattelurunkoa. Elokuussa sovin haastateltavien kanssa haastatteluajat. Sain toteutettua neljä (4) haastattelua kolmesta eri päiväkodista. Litteroin haastattelut syyskuun aikana, minkä jälkeen aloin kokoamaan opinnäytetyön tuloksia. Valmiin opinnäytetyön esittelin lopulta keväällä 2020.

4.3 Teemahaastattelu

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tuottaa syvällistä tietämystä tutkittavasta kohteesta tai ilmiöstä (Hirsjärvi ym. 2007, 156-160). Yksi laadullisen tutkimuksen soveltuvista haastattelumenetelmistä on teemahaastattelu. Opinnäytetyössäni teemahaastattelut on toteutettu yksilöhaastatteluina.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena päästä lopputuleman kannalta tilastollisiin yleistyksiin, vaan tarkoituksena on saada mahdollisimman monipuolisia näkökulmia harvemmalta määrältä tutkittavia, joten laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että haastateltavat on tarkkaan valittu eikä haastateltavia ole valittu sa-

tunnaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Omassa tutkimuksessani haastateltavaksi on valikoitunut varhaiskasvatuksen opettajia, joiden ryhmässä toteutetaan pienryhmätoimintaa. Koska opinnäytetyöni on kohdennettu Alajärven varhaiskasvatukseen, niin myös haastateltavat tulivat Alajärven varhaiskasvatuksen yksiköistä.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Tarkoituksena oli haastatella kuutta varhaiskasvatuksen opettajaa, mutta loppujen lopuksi haastatteluihin osallistui neljä varhaiskasvatuksen opettajaa ja yksi aluejohtaja. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen teemojen mukaan, eivätkä kysymykset ole välttämättä niin tarkkoja tai niitä ei esitetä tietyssä järjestyksessä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–90). Haastatteluissa edettiin tiettyjen teemojen mukaisesti, jotka olivat pienryhmätoiminnan esivalmistelu ja suunnittelu sekä pienryhmätoiminnan kehittäminen. Haastatteluissa käytin apunani valmiita kysymyksiä, joita tarvittaessa täsmensin lisäkysymyksillä.

Haastateltavien määrä on hankala määrittää teemahaastatteluja tehtäessä. Aineiston kokoa voidaan määrittää saturaatiolla, eli pisteellä, jolla aineisto toistaa itseään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–90). Tarkoituksena oli haastatella kuutta henkilöä, mutta määrä jäi neljään. Lisähaastattelut eivät välttämättä olisi tuoneet tarvittavaa uutta tietoa, kun nämä neljä haastattelua alkoivat jo toistaa itseään. Tällöin tein päätöksen, että minulla on riittävä aineisto analysoitavaksi, vaikka haastateltavia jäi kaksi pois. Jos tutkimus olisi pyrkinyt enemmän tilastolliseen yleistettävyyteen, aineiston koko olisi pitänyt olla tällöin suurempi. Laadullisella tutkimuksella ei pyritä kuitenkaan yleistettävyyteen, vaan aiheen laajempaan ymmärtämiseen, aineiston koko ei ole tutkimuksen tärkein asia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Haastattelut kestivät noin 35-55 minuuttia. Haastattelut toteutin varhaiskasvattajien kunkin omassa ryhmätilassa sillä aikaa, kun lapset olivat lepohtkellä.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä on käytetty laadullista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tutkimustulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja ilmiön ympärillä oleviin muihin tutkimustuloksiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Ennen kuin aineistoa analysoin, litteroin haastattelut. Litterointi tarkoittaa nauhoitetun aineiston kirjoittamista puhtaaksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Litteroitua aineistoa kertyi 39 sivua. Litteroin aineiston niin, että selvästi tutkimustuloksiin liittymättömän poistin, kuten täytesanat, koska tämä helpotti huomattavasti aineiston analysointia, mutta ei kuitenkaan vaikuttanut merkittävästi aineiston sisältöön.

Litteroitua tekstiä analysoidessani kävin läpi vastaukset kysymys kysymykseltä läpi. Tämän jälkeen alleviivasin ja tein huomioita analysoitavaan tekstiin. Haastatteluissa tuli ilmi paljon tietoa, joten pelkistin aineistoa, eli teemoittelin. Teemoittelulla tutkimusmateriaalista sain nostettua esille kokoelman erilaisia tuloksia kysymyksiin, joita on esitetty (Eskola & Suoranta 2003, 174-179). Rajasin aineiston haastatteluissa nouseviin teemoihin, joita loppujen lopuksi olivat 1. Pienryhmätoiminnan määrittely, 2. Lasten osallisuus ja kasvattajan roolit, 3. Toimivat käytänteet pienryhmätoiminnassa; ryhmäjaot, suunnittelu, toiminta ja 4. kehittämiskohteet. Teemoittelu syntyi tuloksia analysoidessa, kun haastateltavien vastauksissa tuli ilmi keskenään samanlaisia ilmiöitä, ja tällöin yhdistelin ne yhdeksi yhtenäiseksi teema-alueeksi (Alasuutari 2011, 40–41).

4.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tieteellisessä tutkimuksessa käytetään kahta luotettavuusmittaria, joita ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti viittaa tutkimustulosten pysyvyyteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että vaikka tutkimus tehtäisiin uudelleen, saataisiin samoja tuloksia ja tämän vuoksi liittyy vahvasti tutkimuksen toteuttamiseen. Validiteetti taas viittaa oikeiden asioiden tutkimiseen, joka tulee ottaa huomioon aineiston analyysiä tehdessä. (Kananen 2017, 176-176).

Hyvää tieteellistä käytäntöä on anoa tutkimuslupa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyöprosessini alkoi sillä, että hain Alajärven kaupungilta tutkimuslupaa (Liite 1.) Tutkimuslupa myönnettiin viranhaltijan päätöksellä (Liite 2.)

Aineistonkeruussa hyvää eettistä käytäntöä on se, että haastateltavat ovat osallistuneet vapaaehtoisesti haastatteluihin. Haastateltaville kerrotaan, mihin tarkoitukseen aineisto kerätään. (Kananen 2017, 194). Omassa opinnäytetyössäni kerroin haastateltaville, että he osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Haastateltavien anonyymiyden olen turvannut sillä, että haastateltavat on koodattu tutkimustuloksiin kirjaimin ja numeroin (H1, H2, jne.)

Haastattelut on haastattelutilanteissa nauhoitettu. Päiväkoteja, jotka osallistuivat tutkimukseen, ei ole myöskään tuotu ilmi. Äänitallenteita säilytettiin tutkimuksen ajan tietokoneella. Tietokoneeseen ei ollut pääsyä muilla kuin minulla. Kun opinnäytetyö valmistui, tallenteet hävitettiin.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen päätavoitteena oli tuottaa lisää tietoa pienryhmätoiminnan käytänteistä, mutta eritoten tuoda esille sen toimivia käytäntöjä. Tarkoituksena oli selvittää, millaista Alajärven varhaiskasvatuksen pienryhmätoiminta on, miten pienryhmätoimintaa toteutetaan ja mitkä ovat toimivimpia käytäntöjä pienryhmätoiminnassa. Haastatteluun osallistui neljä (4) varhaiskasvatuksen opettajaa ja yksi (1) varhaiskasvatuksen aluepäällikkö. Haastateltavat tulivat kolmesta eri päiväkodista ja jokainen kasvattaja työskenteli eri ryhmän kanssa.

Tutkimustulokset tuodaan esille sen mukaan, millaisia teemoja aineistosta on nousut esille. Teemoja, joita käsitellään ovat; pienryhmätoiminnan määrittely, lasten osallisuus ja kasvattajan roolit, pienryhmätoiminnan hyvät käytänteet ryhmäjaossa, suunnittelussa ja toiminnassa. Lopuksi on tuotu esille kehittämistarpeita pienryhmätoimintaan. Tutkimuksessa tuodaan esille haastateltujen lainauksia havainnollistamaan tutkimustuloksia, jotka ovat nousseet tutkitusta aineistosta esille.

5.1 Pienryhmätoiminnan määrittely

Kaikki neljä haastateltavaa varhaiskasvatuksen opettajaa kuvailivat pienryhmätoiminnan olevan sellaista, jossa **lapsiryhmä on jaettu pienempiin ryhmiin**. Päätaavoitteena on, että **toiminta olisi sujuvampaa**, ja että **aikuisella on enemmän aikaa kohdata jokainen ryhmän lapsi yksilönä** paremmin. Pienryhmät koettiin erittäin hyväksi käytännöksi. Koettiin, että päivät sujuvat paremmin, kun toimitaan pienemmissä ryhmissä.

Isompi lapsiryhmä on jaettu pienempiin ryhmiin, jotta toiminta olisi sujuvampaa ja että aikuisella olisi enemmän aikaa ryhmän lapsille. Jokainen lapsi pääsee ryhmässä esille, mitä ei välttämättä tapahdu isossa porukassa. (H4)

Vaikka pienryhmätoiminnan hyödyt sanallistettiin samalla tavalla, kenenkään varhaiskasvatuksen opettajan ryhmä ei toteuttanut asioita samalla tavalla, vaan jokainen oli löytänyt oman tavan toteuttaa pienryhmätoimintaa. Ryhmäjaossa, toiminnan

suunnittelussa, itse toiminnassa, kaikessa aiheeseen liittyvässä oli eroja, vaikka kehittämishankkeen palaverissa oli jaettu yhteisiä ideoita ja kasvattajat olivat päässeet jakamaan omia ideoitaan toisille. Silti jokainen oli löytänyt hieman toisistaan poikkeavan ja heidän ryhmälleen sopivan tavan toteuttaa toimintaa.

Pienryhmätoiminta on toimimista pienemmissä ryhmissä. Mitä nyt verrattuna siihen, että olisi kaikki, niin se on paljon rauhallisempaa tekemistä ja voi keskittyä paremmin siihen, mitä on tekemässä. Tulee lapset nähdä ja kuulla. (H3)

Kaikki olivat toiminnassaan huomanneet sen, että lapset tulevat kohdatuksi yksilöllisemmin, kun toimintaa tehdään pienemmissä ryhmissä. Kohtaamisia lasten kanssa tuli useampia päivän aikana, **lapset tulivat kuulluksi ja nähdyksi** ihan eri tavalla, mitä suuremmassa ryhmässä. Aikuisella oli tuokioiden aikana myös enemmän aikaa jokaiselle lapselle.

5.2 Lasten osallisuus ja kasvattajan rooli

Lasten osallisuus ja kasvattajan roolit nousivat esille jokaisen haastateltavan tärkeinä kriteereinä toimivalle pienryhmätoiminnalle. Tässä luvussa on kerrottu lasten osallisuudesta kasvattajien näkökulmasta pienryhmätoimintaan sekä millaisia rooleja kasvattajilla on pienryhmätoiminnan aikana.

5.2.1 Lasten osallisuus

Lasten osallisuutta on pienryhmätoiminnassa huomioitu niin, että **lasten mielenkiinnonkohteita, toimintaa ja leikkiä on havainnoitu**. Tällöin kasvattajat ovat voineet huomata asioita ja leikkejä, joista kukin lapsi erityisesti pitää. Tällaista toimintaa on sitten tuotu lasten kiinnostusten kohteiden mukaan osaksi toimintaa.

Tärkeänä keinona lasten mielenkiinnonkohteiden kartoittamiseen on käytetty lapsilta kyselemistä, mitä he haluaisivat pienryhmissä tehdä. Toiveita on kirjoitettu ylös ja niitä on poimittu sieltä toimintaan mukaan sen verran, miten toiveita on voitu toteuttaa.

Lasten ideoita kuunnellaan aktiivisesti ja niitä pyritään toteuttamaan niin usein kuin mahdollista. Spontaanit tilanteet huomioidaan myös. Suunnitelmallisuutta on paljonkin, mutta pienryhmätoiminta mahdollisti suuryhmää paremmin toimia joustavasti, mitä päivä tuo tullessaan.

Että jos nyt tulee se roska-auto ja meillä olisi kesken joku rakentelu-leikki, niin kyllähän me mennään sitten yhdessä katsomaan sitä roska-autoa. (H1)

Joskus on tapana kysyä lapsilta, että mitä haluavat tehdä tällä viikolla ja mitä haluttaisi yhdessä tehdä. Sitten toisinaan on näitä toiveita laitettu paperille ylös. – Sellaista lähdetään viemään eteenpäin, mitä lapset tykkäävät tehdä. Kaikkea ei ole aina aikaa suunnitella. Karkeita suuntaviivoja tehdään. (H3)

Pienryhmätoiminnan hyötynä koettiin, että lapsia opitaan tuntemaan ja sen vuoksi voidaan järjestää sellaista toimintaa, joka lapsia kiinnostaa. Isommat lapset osaavat jo sanoittaa sen, mitä he haluaisivat tehdä. Pienempiä lapsia taas seurataan ja havainnoidaan, jolloin tiedetään millaisista asioista he pitävät. Lasten osallistamisen tueksi oli käytetty myös erityisiä siihen suunniteltuja menetelmiä, kuten kolmen kohdan ”viisaat viisarit” -kysely, joissa lapsilta oli kysely, mitkä kolme asiaa ovat päiväkodissa parhaimpia ja mistä kahdesta asiasta he eivät niin paljon pidä. Tämän avulla saatiin tietoa lasten mielenkiinnonkohteista ja toimintaa voitiin suunnata sellaiseksi, mikä oli lapsille mieluista.

Viisaat viisarit -kyselyssä lapsi valitsi kolme suosikkijuttua ja kaksi sellaista asiaa, mistä ei niin pidä päiväkodissa. Tarkoitus on tehdä se ihan kaikille lapsille, jolloin näkee kaikkien lasten mielenkiinnon kohteet. (H2)

Näitä keinoja käyttäessä lasten osallisuus näkyi toiminnassa toivotulla tavalla.

5.2.2 Kasvattajan roolit

Kysyttäessä kasvattajan rooleja pienryhmässä, aikuisen rooleja löytyi monenlaisia. Yleistä oli kuitenkin ajatus, että toisissa tilanteissa aikuisen tuli ottaa vetäjän ja vastuunkantajan rooli, mutta lapsille oli tärkeää antaa tilaisuuksia päästä osallistumaan

toimintaan omalla tavallaan. Näin ollen tällaisessakin roolijaossa lasten osallisuus korostui pienryhmätoiminnassa. Seuraavassa kuviossa kuvataan kasvattajien näkemyksiä rooleistaan pienryhmässä.

Kasvattajien havaintoja heidän rooleistaan pienryhmätoiminnan aikana	
Kasvattaja 1 <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vastuullinen ➤ Aikuisen rooli ➤ Havainnoija ➤ Lasten huomioija 	Kasvattaja 2 <ul style="list-style-type: none"> ➤ Langat käsissä ➤ Huolehtija ➤ Turvaa jokaisen lapsen osallistumisen
Kasvattaja 3 <ul style="list-style-type: none"> ➤ Johdattelija ➤ Leikkiroolin jakaja ➤ Ohjaaja ➤ Neuvoja 	Kasvattaja 4 <ul style="list-style-type: none"> ➤ Lasten osallistaja ➤ Tuokion vetäjä ➤ Mielenpitojen huomioija ➤ Pitkäkestoisen leikin mahdollistaja

Kuvio 1. Kasvattajien omia havaintoja heidän rooleistaan pienryhmätoiminnan aikana.

Kuten kuviosta 1 voidaan nähdä, kasvattajan 1 vastauksissa korostui se, kuinka **ai-kuinen on vastuussa toiminnasta**, mitä pienryhmätoiminnan aikana tehdään sekä vastuussa myöskin ryhmän lapsista. Kasvattaja on vastuussa siitä, että **jokainen lapsi tulee huomioiduksi** omana itsenään. Hänen tehtävänsä on myös **havainnoida** lapsia. Kaikki lapset tulevat vähitellen tutuiksi, koska aikuinen kiertää jokaisen pienryhmän kanssa.

Kasvattaja 2 kertoi, että aikuisen on pidettävä suunnitelmastaan kiinni, jotta saadaan tehtyä suunniteltu tuokio. Kasvattajan on tärkeää huolehtia siitä, että **jokainen lapsi pääsee toimintaan mukaan**. Kasvattajan tehtävänä on huolehtia, että edellisellä viikolla tiedetään jo, mitä seuraavalla viikolla tehdään. Tällöin kaikki aikuiset tietävät etukäteen, mitä he pienryhmissään tekevät ja mikä ryhmä heidän kanssaan on tänään.

Kasvattaja 3 painotti, että aikuisen rooli on johdattelija. Kädentaidoissa aikuinen on neuvoja ja ohjeiden antaja, joka myös tarvittaessa auttaa lapsia kädestä pitäen pääsemään leikkiin mukaan ja tarvittaessa jakaa leikkiin leikkirooleja.

Aikuinen on johdattelija, joka saattaa jakaa lapsille leikkirooleja. Ja sitten autoleikissä saattaa olla, että lapset saavat siinä keskenään leikkiä, mutta jos tulee jotain tilannetta, että lapsia täytyy jotenkin ohjata, niin aikuinen on siinä sitten apuna. Kädentaidoissa aikuinen neuvoo ja antaa ohjeet. (H1)

Kasvattaja 4 kuvailee aikuisen rooleja moninaisiksi. Hänen mukaansa kasvattajan roolit vaihtelevat yksilökohtaisesti. Toiset haluavat vetää leikkituokioita ja toiset osallistavat paljon lapsia tekemään asioita. Lasten ”istuttamisesta” on pyritty joka tapauksessa pääsemään pois. Lasten osallistaminen on myös tärkeässä roolissa. Lapsi voi esimerkiksi aikuisen ohjauksen avulla vetää esimerkiksi aamupiirituokion.

Toisilla on enemmän hoksottimia saada homma toimimaan leikin kautta. Suuntaus on se, että pyritään lapsilta kysymään, että mitä he haluaisivat tehdä. Itsestään kiinni millaisia hoksottimia on viedä sitä leikkiä tai muuta tuokiota eteenpäin. (H2)

Yhteenvedona aikuisen rooleja löytyi monenlaisia. Vastauksista välittyi ilmi selvästi se, kuinka kukin oli asennoitunut työtään tekemään. Yleisintä oli kuitenkin se, että toisissa tilanteissa **aikuisen tuli ottaa vetäjän ja vastuunkantajan rooli**, mutta toisaalta monesti lapsille annettiin tilaisuuksia päästä osallistumaan lasten omalla tavalla toimintaan. Näin ollen tällaisessakin rooli- jaossa **lasten osallisuus korostui ja nousi esille**.

Aikuisen roolit vaihtelivat kasvattajakohtaisesti. Yhdistävänä tekijänä kaikessa toiminnassa on se, että jokainen kasvattaja halusi mahdollistaa omalla toiminnallaan

lasten osallisuuden. On selvää, että toiminnassa aikuisen täytyy olla sopivalla tavalla ohjaket käsissä, mutta mahdollisuuksien mukaan tarjota lapsille osallistua aktiivisesti toimintaan.

5.3 Toimivat käytänteet pienryhmätoiminnassa

Toimiviksi käytänteiksi pienryhmätoiminnassa nousi kolme selvää luokkaa, jotka voidaan jaotella toimiviin ryhmäjakoihin, suunnitteluun ja toiminnan sisältöön liittyviin näkökulmiin. Tässä kappaleessa tarkastellaan jokaista vielä erikseen.

5.3.1 Ryhmäjaot

Pienryhmätoiminnan yhtenä hyvän käytännön edellytyksenä oli, että ryhmäjaot olivat toimivia. Tätä tähdennettiin monissa haastatteluissa ja vastauksista nousi esille kaksi käytetyintä ryhmäjakoperustetta, jotka on esitetty alla.

Jokaisen kasvattajan vastauksessa tuli ilmi jollain tapaa ryhmiin jakaminen ikäkauttain. Monesti toiminnan kannalta kaikista mutkattomimmaksi osoittautui, että **ryhmät olivat ikäryhmiä**, eli esimerkiksi 3 -vuotiaat omassa ryhmässään, 4 -vuotiaat omassa ryhmässään ja 5 -vuotiaat omassa ryhmässään. Näin jaoteltu pienryhmätoiminta koettiin helpoimmaksi kohdentaa kullekin ikätasolle sopivammaksi.

Sillä tavalla se on helpompi suunnitella toimintaa, kun ryhmät ovat ikätason mukaan. Toisaalta voisi olla rikkautta antaa isompien mallia pienemmille. Mutta meillä pienryhmät ovat niin pieni hetki siinä aamusta, että saavat kyllä muuten päivän aikana mallia isommilta. Uskon, että on aika yleinen käytäntö, että pienryhmiä jaetaan iän ja kehitystason mukaan. (H1)

Päiväkodeissa oli jaettu pienryhmä myös **sekaryhmäksi**. Kuviossa 2 on esitelty sekaryhmään jakamisen perusteet. Koettiin, että sekaryhmiä tehdessä tuli ottaa huomioon selvästi enemmän asioita, mitä ikäryhmittäin pienryhmiä jaoteltaessa. Sekaryhmiä jakaessa tuli huomioida se, että kaikki lapset eivät tule yhtä hyvin toimeen keskenään, ja siksi kasvattajan on jaoteltava ryhmät niin, että tällaiset lapset ovat

eri ryhmissä. Ryhmäjakoja miettiessä tuli pohtia mahdolliset kaverisuhteet, kuten keistä voisi tulla mahdollisesti ystäviä ja keille tekisi hyvää olla hieman erillään parhaasta ystävästään ja tutustua paremmin myös muihin lapsiin. Tuli myös huomata se, että lapset, jotka tarvitsevat enemmän aikuisen tukea ja apua, olisivat eri ryhmissä. Tällöin aikuisen huomio riittäisi kaikille apua tarvitseville. Yksi kasvattajista kuvailee heidän sekaryhmäjakojaan näin:

Meillähän nyt muodostetaan ryhmät tällä hetkellä niin, että on sekaryhmät. Lähdetään ajattelemaan siitä, että ketkä eivät ainakaan voi olla samassa ryhmässä. Homma ei vaan toimi, jos tietyt lapset ovat samassa ryhmässä. Katsotaan sitä, keistä voisi tulla kavereita. Kuka meidän mielestämme voisi sopia yhteen. Yritetään ottaa nämä kaverisuhteet huomioon ja olemme sitten vaihdettu, jos ei ole löytynyt ryhmästä kaveria. Sitten on jaettu vähän vilkkaat ja rauhalliset lapset tasaisesti eri ryhmiin. Sitten pieniä on jaettu joka ryhmään. Alussa ryhmiä vaihdettiin paljon ja kokeiltiin erilaisia juttuja. Vain kokeilemalla sen oikean balanssin sitten löytää. (H3)

Kuvio 2. Sekaryhmiin jakamisen perusteet.

Kuten kuviossa 2 esitetään, vilkaat ja rauhalliset lapset jaettiin tasaisesti eri ryhmiin, jolloin lasten temperamenttipiirteet jakautuisivat tasaisesti eri ryhmiin. Näin haluttiin välttää tilanteet, joissa kaikki vilkaat olisivat esimerkiksi samassa ryhmässä. Toiminta ei välttämättä onnistuisi toivotulla tavalla, jos yhden aikuisen ryhmässä olisi

kaikki temperamenttiset lapset. Vilkkaat ja rauhalliset lapset hieman kompensoivat käytöksellään toinen toistaan, ja tämän vuoksi ryhmätilanteet pysyvät paremmin hallinnassa.

Ryhmän nuorimmat haluttiin jakaa tasaisesti ryhmiin. Tämä takaisi sen, että ryhmän kasvattajat voivat auttaa pienimpiä pienryhmätoiminnan aikana. Jos ryhmässä on useampi pieni ja lapset on jaettu ikäperusteisesti ryhmiin, aikuisella ei tällöin välttämättä ole aikaa auttaa jokaista lasta niin paljon, mitä tarve vaatisi.

5.3.2 Suunnittelu

Pienryhmätoimintaa suunniteltiin lähinnä **tiimipalavereissa** tai muutoin varhaiskasvattajien suunnitteluajalla. Tiimipalavereita oli useimmiten kerran viikossa, johon osallistuivat koko työtiimin kasvattajat, eli varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat. Tämä nähtiin hyvänä asiana, koska tällöin kasvattajan näkemykset ja erityisosaaminen voitiin ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Toimivana käytäntönä koettiin, että koko tiimi suunnittelee yhdessä jonkin yhtenäisen teeman, jonka ympärille jokainen kasvattaja saa suunnitella kuitenkin itsenäisesti haluamansa toiminnan, mitä omassa pienryhmässään haluaa toteuttaa. Kasvattaja kiertää pienryhmästä toiseen, jolloin jokainen pienryhmä pääsee tekemään jokaisen kasvattajan suunnittelemaa toimintaa. Suunnittelua helpottaa useammissa ryhmissä erikseen ylös kirjoitettu viikkosuunnitelma.

Päävastuu (suunnittelusta) on opettajalla. Yhdessä lastenhoitajien kanssa mietitään. Yhteisiä teemoja mietitään. Lapsimäärä vaikuttaa siihen, mitä toimintaa suunnitellaan millekin päivälle. Koska meilläkin on vuorohoidossa lapsia, suunnittelussa joutuu ottamaan niin paljon liikkuvia asioita huomioon. (H4)

Etenkin vuororyhmässä koettiin tärkeäksi, että lapset saavat olla viikon aikana mahdollisimman monena päivänä saman kasvattajan kanssa. Vuororyhmän lapsilla on vaihtelevuutta muutenkin jo paljon, joten tällaisella järjestelyllä on haluttu tuoda pysyvyyttä arkeen. Toiminnan suunnittelun lisäksi vuorohoitoryhmässä on huomioitava se, kuka kasvattajista on töissä. Työvuorot määrittelevät osaltaan toteutettavaa toimintaa.

Vaikka kukin kasvattaja sai suunnitella toimintaa omaan vahvuusalueensa mukaan, suunnittelussa pyritään huomioimaan **viisi oppimisen aluetta**, jotka on säädelty valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Viisi oppimisen aluetta, jotka ovat; kielten rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, kasvun, liikun ja kehityn, ilmaisun monet muodot, tutkin ja tutustun ympäristöön.

Yritetään ottaa huomioon viiden oppimisen alue, että niistä tulis toimintaa mahdollisimman monipuolisesti. Että kyllä meillä on nyt sellainen pieni viikkosuunnitelmapohja. Maanantaina on usein jotain musiikkiin liittyvää. Tiistaina voi olla ehkä jotain pujottelua, rakentelua, sitten keskiviikkona ja torstaina enemmän sellaista ilmaisua. Perjantaina on sitten liikuntapäivä. (H1)

Yhdessä ryhmässä suunnittelussa huomioitiin se, kuinka aikuinen kiertää pienryhmästä toiseen ja vetää joka ryhmälle oman tuokionsa. Näin saadaan lapsiryhmän kasvattajat kiertämään jokaisessa lapsiryhmässä sekä jokainen pienryhmä saa olla mukana erilaisessa toiminnassa mukana viikon aikana.

Pienryhmät kiertää niin, että on kolme pienryhmää, joille lapset ovat keksineet itse nimet. Aikuinen kiertää ryhmissä. Jos mulla on maanantaina ryhmä yksi, niin niillä on lorut ja tiistaina on seuraava ryhmä, niin niilläkin on ne samat lorut. Ja vielä kolmannellakin ryhmällä on ne samat lorut. Eli aikuinen kiertää ryhmissä, joissa lapset pysyy samassa ryhmässä koko ajan. (H3)

5.3.3 Toiminta

Pienryhmätoiminnan toteutuksessa näkyy melko vahvasti jokaisen varhaiskasvattajan mielenkiinnon kohteet. Tällöin jokainen voi **hyödyntää omia vahvuuksiaan**, mikä näkyy vahvasti myös työhyvinvoinnissa. Toiminnan suunnittelussa pyritään ottamaan lasten osallisuus ja toiveet huomioon. Esimerkiksi liikuntaleikit, leipominen, lauluhetket ja -leikit ovat olleet lasten kestopuosikkeja.

"Kaikki liikuntapuoli on lapsille hauskaa, kun on tehty kaikkia ratoja tuonne ulos, piparin leipominen, kaikki tämmöset leipomiset on onnistuneita ja sitten meillä on kestopuosikkina nuo lauluhetket ja -leikit." (H1)

”Kaikkea mahdollista. Periaatteessa, kun saa itse valita sen mitä ryhmissä tehdään, niin ne omat kiinnostuksen kohteet näkyy siellä ja mitä ryhmä tarvii. Meillä oli paljon kielellisen kehityksen tarvetta viime vuonna, joten vähän sen mukaan tehtiin. Myöskin askarrellaan, leikitään, lorutellaan, lauletaan ja periaatteessa sun ei oo pakko tehdä sitä, mikä ei ole sun oma vahvuus. Tiimissä ollaan sovittu mitä haluaa tehdä. Ainoastaan mikä sen rajaa, on se yhteinen teema. Et jos tuntuu, että haluaa lähteä lenkille, niin voi sen oman pienryhmän kanssa lähteä lenkille.” (H3)

Käytännössä pienryhmätoiminnassa tapahtuva **aktiviteetti voi olla mitä tahansa**. Vain mielikuvitus on rajana. Yhdessä ryhmässä pienryhmäaktiviteetit on jaettu erilaisiin **toimintapisteisiin**, joissa sitten jokainen pienryhmä kiertää. Näissä paikoissa on sitten tehty erilaisia **askarteluja, piirtämistä, liikuntajuttuja ja kädentaitoja** parantavia asioita. Satuhetket, erilaiset **lauta- ja korttipelit** ovat sellaisia, mitä pienryhmissä on helpompi toteuttaa.

”Ollaan tehty kynähommia, liikuntajuttuja, askartelua, kädentaitoja, joka huoneessa ollut joku juttu, toimintapisteitä. Pienryhmät on kiertänyt toimintapisteitä. Toimintarataa. Ulkoilussa ollaan kaikki yhdessä. Meillä on sellaiset eläinkortit, niillä pelataan monenlaisia juttuja. Pelataan bingoa pienryhmissä. Pelejä pystyy ottamaan hyvin, kun on vähemmän lapsia. Satujen lukemista. Joskus leikkiä pienryhmässä.” (H4)

Haastatteluissa nousi esille **erilaiset ”kerhot”**, joita lapsille pidetään pienryhmissä. Tällaiset kerhot olivat syntyneet uutena innovaationa kehittämishankkeen aikana. Viisivuotiaille pidetään **pikkueskaria** ja **nallematematiikkaa** pienryhmissä, kolmevuotiaille pidetään **halinallekerhoa**, jossa harjoitellaan puheentuottamista. Nelivuotiaille on **jänistarinoita**, joissa opetellaan kuullun ymmärtämistä. **Kilikerhoa, eli kieli- ja liikuntakerhoa** voidaan pitää 4-5 -vuotiaille. Jokaiselle ikäryhmälle on olemassa omat kerhonsa, joiden avulla voidaan opetella ikätasoon sopivia asioita. Näitä kerhoja oli hyödynnetty useammassa ryhmässä.

Kasvattajat itse kertoivat kerhoista näin:

”Isommille on sitten tehtävävihkoja, eli pikkueskaria pidetään toisinaan. Syyskuun alusta alkaa kolmivuotiaille halinallekerho, siinä harjoitellaan puheentuottamista. Siihen on sellanen tietty materiaali. Nelivuotiaille tulee jänistarinat kuvioihin ja 5-vuotiailla on pikkueskaria ja nallematikkaa. Sitten yritetään kielisuihkutusta näille yli neljävuotiaille.” (H2)

”Nyt oon ottanut neljä ja viisivuotiaita kilikerhoon sekaisin, koska viisivuotiaat ovat olleet kilikerhossa jo aikaisemmin, niin nyt nelivuotiaat saa oppia näiltä viisivuotiailta sitten. Keväällä pidin ihan omia kerhoja viisivuotialle, jolloin tehtiin vähän haastavampia juttuja ja nelivuotiaat oli omassa kerhossaan, jolloin tehtiin heille sopivampia tehtäviä.” (H4)

On tärkeää kuitenkin, että jokaista viittä oppimisen osa-aluetta tullaan toteuttamaan tasapuolisesti. Tämä toteutuu sillä, että jokainen viikkosuunnitelma säilytetään ja arkistoidaan. Näin jokaisesta toimintahetkestä jää jokin dokumentti, johon voidaan palata. Tarvittaessa pidetyistä tuokioista pidetään kirjaa ja laitetaan ylös, milloin on toteutettu mitään toimintaa.

Pienryhmätoimintaa käyttäessä saadaan kohdennettua pedagogista toimintaa kullekin ikäryhmälle sopivaksi. Kasvattajat pääsevät paremmin toteuttamaan itseään ja omia vahvuuksiaan.

5.4 Kehittämiskohteet

Pienryhmätoimintaa on saatu toteutettua todella monipuolisesti, mutta myös kehitettävää löytyi. Yksi asia, joka haastatteluista nousi ilmi, oli **pienryhmätoimintaan käytettävä aika**. Aika koetaan vähäksi niissä ryhmissä, joissa pienryhmätoimintaa ei toteuteta muuta kuin aamupäivisin. Toiminta niissä ryhmissä alkaa noin yhdeksältä aamulla, ja ensimmäiset lapset menevät jo syömään puoli yhdeltätoista, jolloin aika pienryhmätoiminnalle jää melko vähäiseksi, kun aamun aikana täytyy käydä myös ulkona ja syödä. Näissäkin ryhmissä kuitenkin tunnistettiin se, että omalla toiminnallaan ja itsensä kehittämisellä voi muuttaa tapoja toimivammaksi.

Toisaalta osa oli **huolissaan lasten osallisuudesta**. Vaikka lapsia yritetään haastatella, niin koettiin, että lasten osallisuus saattaa jäädä silti vähemmälle ainakin pienempien lasten (1-2 -vuotiaiden) kohdalla. Lapsilta koettiin vaikeaksi saada tietoa, mitä he haluaisivat tehdä, jos lapsi ei osaa vielä tarpeeksi hyvin sanoittaa haluamiinsa asioita. Toisaalta työ nähtiin käytännössä samanlaisena työnä, mitä on ennenkin tehty. Nyt työtä toteutettiin vain hieman pienemmissä ryhmissä.

Meidän jutussa ainakin se, että lapsen osallisuus tulisi vielä paremmin esille. varmaan tässä nyt pikkuhiljaa itse ottamaan sen lapsen paremmin huomioon. En mä nyt osaa sanoa yhtäkkiä mitään, koska tämä on verrattain aika uus juttu vielä. Ei mitään paineita asian suhteen. Samaa työtä, mitä jokainen on tähänkin asti tehnyt. Lapset kehittyneet tasaisesti, mutta tuota tämä pienryhmätoiminta on helpompaa itselle, kun on aikaa tarkkailla lapsia enemmän. Tulee arvioitua omaa työtä enemmän. Lapsen mielipiteet. Ne on se, mitä pitäisi ottaa enemmän huomioon. Vanhempien osallisuuskin voisi olla tässä kohtaa kehitettävä asia. (H1)

Eräs haastateltava nosti esille sen, että **pienryhmätoimintaa voisi hyödyntää koko päiväkodin sisällä** yhteisesti. Joku aikuisista voisi vetää pienryhmätoimintaa myös päiväkodin toisessa ryhmässä. Näin ollen saataisiin hieman vaihtelevuutta arkeen ja jokainen voisi päästä tämän kautta käyttämään omia erityisiä vahvuuksiaan sekä jakamaan omaa tietotaitoaan muihin ryhmiin. Pienryhmätoiminta koettiin erittäin toimivaksi asiaksi ja se on **tuonut arkeen paljon helpotusta**.

Koko talon yhteisiä juttuja, esimerkiksi yksi pitää kaikille talon kolme vuotiaalle jumppaa. Tai mentäisiin toiseen ryhmään talon sisällä vetämään jotakin toimintaa. Ollaan vielä niin vähän aikaa toimittu tässä, että kaikki toimii näissä omissa yksiköissään. (H2)

Toisaalta mietteitä herättivät myös pienryhmien ryhmäkoot. Pohdittiin sitä, minkä kokoinen ryhmä on ihanteellinen pienryhmä ja mikä on loppujen lopuksi se arjessa tapahtuva **pienryhmän koko**. Pienryhmät voisivat olla tällä hetkellä toteutuvia ryhmiä pienempiä, mutta toisaalta tällä hetkellä henkilöstöresurssit eivät vain riitä siihen, että pienryhmätoiminta toteutettaisiin 4-5 lapsen ryhmissä. Vuorohoidon etu on tässäkin tilanteessa se, että lapsia on toisina päivinä vähemmän. Näin ollen pienryhmiä saatiin pienemmiksi.

”Yleensä ryhmissä on 8 lasta. Onko se enää pienryhmä? Se käsitys pienryhmästä on vähän häilyvä. Yli kahdeksan lasta on aika iso pienryhmä. Siinä olisi kehittämistä, että pienryhmätoimintaa tehtäessä olisi pienryhmiä, jossa olisi neljä tai viisi lasta, jolloin tilanne olisi ihanteellinen. Mitä enempi on henkilökuntaa, niin sitä pienempiin ryhmiin saa jaettua. Jos on ollut tosi paljon lapsia, niin päiväkotiapulainen on voinut jäädä tähän muutaman kanssa ja joku on mennyt pukemaan porukkaa ulos. Tai sitten toisteppäin. Se on aina henkilökunnasta kiinni ryhmäkootkin. (H2)

Eräs kasvattaja toi esille myös sen, ettei pienryhmätoimintaa kannata toteuttaa joksaisessa tilanteessa. Osa toiminnasta voidaan toteuttaa isomman lapsiryhmän kanssa, niitäkin mahdollisuuksia kannattaa hyödyntää. Erilaiset lauluhetket tai liikuntaleikit saattavat olla sellaisia, jotka onnistuvatkin paremmin suuremmalla porukalla. Näitä toimintoja kannattaa tehdä **isommassa lapsiryhmässä**.

Ollaan mietitty myös sitä, kun ollaan tykätty siitä et laulujutuissa ollaan isommalla porukalla, kun on oikeasti sitten sitä porukkaa siinä laulamassa, niin on ääntä ilmassa. Jos johonkin sopii paremmin se, että ollaan isommalla porukalla, niin ei sellaisiin sitten kannata yrittää usuttaa sitä pienryhmää sitten liiaksi kuitenkaan, jos se toimii isommallakin porukalla. Hippaleikeissä on kivempi, kun on isompi porukka. On monia sellaisia liikuntajuttuja, kun on vähän enemmän porukkaa. Maalaisjärkeä kannattaa käyttää näissä tilanteissa. H4

Vaikka kehitettäviä asioita nimettiin, haastateltavien vastauksista huokui se, että pienryhmätoimintaan on oikeasti käytetty aikaa ja uusia hyviä toimintamalleja on kehitetty. Näin ollen pienryhmätoiminta oli jo vakiintunutta ja toimivimmat käytänteet niiden toteuttamisessa oli otettu laajalti käyttöön. Toisaalta kehittämiskohteina nähtiin asioita, joihin vaikuttaa kokonaisvaltaisesti joko laki tai henkilöstöresurssit ja joihin yksi kasvattaja ei voi vaikuttaa, vaan tilanteeseen tulee löytää muunlaisia ratkaisuja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia toimivia käytäntöjä pienryhmätoimintaan Alajärven varhaiskasvatuksessa on löydetty. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa toimivaksi osoittautuneista käytänteistä pienryhmätoiminnan suunnittelussa, pienryhmätoiminnan ryhmäjaossa ja itse toiminnassa, jota toteutetaan pienryhmissä. Tutkimuksen aineistona oli Alajärven kaupungin varhaiskasvatuksen opettajille tehty haastattelut. Haastatteluun osallistui kolmesta päiväkodista yhteensä neljä kasvattajaa, jotka olivat varhaiskasvatuksen opettajia ammatiltaan. Tutkimuksen tarkoituksena on nostaa esille toimivaksi todettuja käytäntöjä pienryhmätoiminnan toteutamisessa päiväkodeissa.

Teoreettinen viitekehys koostui varhaiskasvatusta ohjaavista määräyksistä, kuten varhaiskasvatuslaista ja sen tavoitteista, varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja niiden velvoittavuudesta, Alajärven paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä itse pienryhmätoiminnan määrittelystä ja siihen liittyvistä käytännöistä, kuten suunnittelusta, pienryhmien muodostamisesta ja dokumentoinnista.

Opinnäytetyön tutkimustuloksissa tuli ilmi, kuinka ryhmän jokaisen kasvattajan työpanosta tarvitaan. Pienryhmätoiminnan toimintoihin ja suunnitteluun osallistuu jokainen lapsiryhmän kasvattaja. Mikkola ja Nivalainen (2009, 36) toteavat, että jokaisen kasvattajan pienryhmätoimintaan osallistuminen on edellytys pienryhmätoiminnan toteutumiselle. Näin ollen jokaisen kasvattajan omat vahvuudet saadaan tuotua esille, kuten opinnäytetyön tuloksissa käy ilmi. Tutkimustuloksia tarkastellessa pienryhmätoiminnan suunnittelussa koettiin tärkeäksi, että kaikki toiminta suunniteltiin yhden tietyn teeman ympärille. Muuten kasvattajat saivat itse suunnitella, millaista toimintaa he haluavat rakentaa yhteisen teeman ympärille. Näin ollen jokainen kasvattaja sai pienryhmätoimintaa toteuttaessa käyttää myös omia vahvuuksiaan ja valita omaan pienryhmätoimintansa tuokioon sellaisia asioita, jotka koettiin itselle tärkeäksi.

Lasten osallisuus nousi yhdeksi isoksi teemaksi. Jokainen kasvattaja kertoi, kuinka pienryhmätoiminnalla on positiivisia vaikutuksia siihen, että jokainen lapsi tulee paremmin kuulluksi ja nähdyksi. Heillä on täten parempi mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja itse toimintaan. Nykyisin lasten osallisuutta korostetaan

varhaiskasvatuksessa. Lasten osallisuutta on osallistuminen aktiivisesti eri toimintoihin, oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteutuksiin ja arviointeihin. Lapset saavat olla mukana heitä koskevissa päätöksissä. (Turja 2017, 41-48). Lapset ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneempia tekemisistään ja keskittyvät niihin paremmin, kun heihin luotetaan ja lapset itse pääsevät vaikuttamaan toteuttamaansa toimintaan (Vilen ym. 2013, 222-223, 463).

Kun lasten osallisuuteen on kiinnitetty huomioita, siihen lisäksi on tullut lisääntynyt havainnointi. Pienempien lapsiryhmien johdosta aikuisilla on enemmän aikaa havainnoida lapsia. Tällöin myös lapsia opitaan oikeasti tuntemaan paremmin ja heidän mahdolliset tuen tarpeensa huomataan nopeammin. Pienryhmätoiminta on näin ollen tuonut positiivisia ilmiöitä. Pienryhmätoiminnan aikana kasvattaja ja lapsi kohtaavat useammin, minkä ansiosta lapsen ja aikuisen väliselle vuorovaikutukselle on enemmän aikaa. Jos päiväkodissa on paljon lapsia, kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutusta rajoittaa lasten suuri määrä (Rusanen 2011, 207). Alle kouluikäiset lapset tarvitsevat aikaa keskusteluun toiminnan ja ryhmätyöskentelyn aikana. Pienempi ryhmä ja aika aikuisen kanssa mahdollistavat lapselle keskustelun työskentelyn lomassa ja toiminnan syvemmän tason (Bruce 2015, 128). Lasten ja aikuisten kohtaamisten määrä oli lisääntynyt pienryhmätyöskentelyn kautta.

Kasvattajan rooleja määrittivät toteutettu toiminta. Kasvattajan rooleja miettiessä ratkaisevaksi tekijäksi nousi tässäkin kohtaa lasten osallisuus. Se, kuinka paljon lapsia haluttiin osallistaa toiminnassa, vaikutti myös merkittävästi kasvattajan rooliin toiminnan aikana. Kasvattajan tärkein tehtävä oli kuitenkin huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on hyvä olla ja turvata lapsen osallistuminen toimintaan muun ryhmän mukana.

Ryhmäjakoja tehtäessä oltiin selvästi kahden ryhmäjakoperiaatteen kannalla. Lapset jaettiin käytännössä joko sekaryhmiin tai ikäryhmiin. Ikäkausittain jakaminen ryhmiin oli yleisempää, koska toimintaa voidaan suunnata kullekin ikätasolle sopivaksi, kun ryhmässä on saman ikäisiä lapsia. Kuitenkin sekaryhmäjako oli kokeiltu myös, ja siitä saatiin tuloksia. Sekaryhmiä tehtäessä täytyy ottaa huomioon muun muassa kaverisuhteet, nuorimmat jaettuna tasaisin joka ryhmään, vilkkaat ja rauhalliset tasaisesti eri ryhmiin ja lopuksi täytyy huomioida se, ketkä eivät voi olla samassa ryh-

mässä. Muhonen ym. (2009, 66) toteaa, että pienryhmää tehtäessä haastavien lasten kanssa samaan ryhmään on laitettava myös ”tukilapsia”, joilla ei ole vaikeuksia vuorovaikutustaidoissa. Tätä ajatusta oli käytetty haastateltavien ryhmissä myös Alajärvellä, jossa jokaiseen ryhmään on pyritty laittamaan tasaisesti erilaisia lapsia.

Pienryhmissä toteutettiin paljon erilaisia kerhoja. Nämä kerhot olivat tulleet toimintaan mukaan kehittämishankkeen kautta. Tuloksissa tuli ilmi, että tällaisten kerhojen kautta saatiin jokaiselle ikäryhmälle tarjottua ikätasolle sopivaa toimintaa. Erilaiset toimintapisteen, joissa pienryhmät vuorotellen kiersivät, olivat osoittautuneet toimiviksi. Toiminnassa haluttiin huomioida kasvattajien vahvuudet. Toiminnasta saatiin monipuolisempaa, kun aikuiset saivat toteuttaa toiminnan kautta myös itseään. Tämä näkyi myös positiivisesti työhyvinvoinnissa. Vaikka jokainen kasvattaja toteutti pienryhmätoimintaa suurelta osin omien vahvuuksiensa kautta, koettiin tärkeäksi, että viittä oppimisen aluetta tullaan toteuttamaan tasapuolisesti. Tämä tavoite täyttyi, sillä pienryhmät kiersivät jokaisen kasvattajan ohjaamassa tuokiossa ja kasvattajilla oli erilaisia vahvuuksia.

Kehittämideoiksi kasvattajat nimesivät pienryhmätoimintaan käytettävän ajan. Aikaa saisi kulumaan pienryhmätoiminnan toteuttamisessa enemmänkin. Pienryhmätoimintaa voisi hyödyntää koko päiväkodin sisällä niin, että joku aikuisista menisi vetämään pienryhmätuokion päiväkodin toiseen ryhmään. Tämä lisäisi kasvattajien vahvuuksien hyödyntämistä. Pohdintaa aiheutti pienryhmien todellinen koko. Toivottiin, että pienryhmät voisivat olla vieläkin pienempiä, mutta ymmärrettiin myös rajalliset resurssit sen toteuttamiseksi. Toisaalta koettiin, että pienryhmätoiminnot ovat tuoneet huomattavaa helpotusta arkeen ja tilanteeseen oltiin loppupeleissä tyytyväisiä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut melko vaiherikas ja tuonut mukanaan monenlaisia tunteita. Itse aihe on ollut erittäin mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Opinnäytetyö on kasvattanut omaa tietopohjaani ja ammatillisuuttani. Työskentelen itsekin varhaiskasvatuksen kentällä, ja opinnäytetyössä käytetty teoreettinen viitekehys sekä tulokset pienryhmätoiminnasta ovat antaneet omaan työhöni paljon. Aion varmasti hyödyntää saamiani tutkimustuloksia myös omassa työssäni. Teoriatiedon löytäminen ei varsinaisesti ollut ongelma, mutta tiedon määrä ja sen vaihtelevuus on tuottanut hieman hankaluuksia koko prosessin ajan. Pienryhmätoiminnalle ei varsinaisesti ole mitään yhtä oikeaa selitystä, joten sen sanoittaminen ja erilaiset näkemykset pienryhmätoiminnan määritelmästä ovat hankaloittaneet hieman teoreettisen viitekehysten kokoamista. Pienryhmätoiminta on niin subjektiivista ja jokaisella on hieman erilainen käsitys siitä, millaista pienryhmätoiminta on ja miten sitä tulisi toteuttaa.

Opinnäytetyön haastatteluja sopiessani sain sovittua haastateltavaksi kuusi varhaiskasvatuksen opettajaa. Kuitenkin kaksi haastateltavaa joutui perumaan haastattelun, koska yksi päiväkodeista siirtyi omasta päiväkotirakennuksesta toisiin tiloihin. Näin ollen päiväkodin muutto ja muut aikataululliset vaikeudet johtivat siihen, ettei yhteistä haastattelu-aikaa saatu järjestymään ja kaksi haastateltavaa jäi pois. Tämä aiheutti pientä harmitusta, mutta haastattelut litteroituani ja analysoituani tein sen päätöksen, että riittävät tulokset saadaan aikaan, vaikka haastateltavia onkin neljä. Haastatteluista litterointi oli yllättävän mielenkiintoista puuhaa, eikä siihen kulunut niin paljon aikaa, kuin olin ajatellut. Litterointi ja analysointi avasivat tuloksia uudella tavalla ja syvensivät vielä haastatteluissa kuultuja asioita.

Opinnäytetyön edetessä huomasin, että prosessin aikana olisin voinut tehdä joitakin asioita paremmin tai kiinnittää parempaa huomioita esimerkiksi haastattelutilanteissa. Haastattelukysymykset ja itse haastattelutilanteet olivat esimerkiksi sellaisia, joissa olisin itse voinut toimia toisella tavalla. Joitakin haastattelukysymyksiä jouduin tarkentamaan haastattelun aikana ja selittämään asioita vielä tarkemmin. Kun aloin litteroimaan aineistoja, huomasin, että toisinaan haastateltava ei vastannutkaan kysymykseen niin, kuin olin mielessäni ajatellut tai millaiseen asiaan olisin halunnut

saada vastauksen. Haastattelukysymykset olivat tältä osin ilmeisesti liian monitulkintaisia, vaikka niin ei ollut tarkoitus. Vastauksia analysoidessa tuli tunne, että asioita olisi voinut tässä kohtaa vielä jotenkin tarkentaa lisäkysymyksillä tai kysyä asiaa kokonaan jotenkin toisella tavalla.

Opinnäytetyöprosessi venyi lopulta melko pitkäksi, koska työelämän ja koulunkäynnin yhteensovittaminen ei ollutkaan aivan niin mutkatonta. Prosessin aikana olen kuitenkin kasvanut paljon ihmisenä, olen oppinut sietämään paremmin pettymyksiä sekä olen osannut järjestellä oman elämäni palaset tärkeysjärjestykseen.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia on listannut sosionomin (AMK) erityisosaamiset ja vastuut varhaiskasvatuksessa omaan julkaisuunsa ja sieltä lainaan muutaman sitaatin, josta varhaiskasvatuksessa sosionomi vastaa; lapsen osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden vahvistamisesta, varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen suunnittelusta, rakentamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. (Talentia [Viitattu 19.4.2020].) Muitakin kompetensseja on, mutta nämä kaksi yllä mainittua voidaan liittää hyvin pienryhmätoimintaan. Koulutuksemme itsessään antaa jo valmiudet siihen, että osaisimme ottaa lasten osallisuuden huomioon. Lasten osallistamista voidaan toteuttaa monella tapaa, mutta pienryhmätoiminta itsessään on siihen oiva keino, koska siinä kasvattaja kohtaa lapset useammin ja on vuorovaikutuksessa pienryhmässä olevien lasten kanssa enemmän. Pienryhmätoiminta luo puitteet kuunnella lapsia ja toteuttaa heidän toiveitaan. Suuryhmässä kohtaamisia ja lasten yksilöllistä huomioimista tulisi vähemmän. Pienryhmätoiminta vaatii myös tilojen rakentamista ja niiden suunnittelua, joka on myös mainittu ammatillisissa kompetensseissa.

Toivon, että tutkimuksestani on hyötyä jatkossa varhaiskasvatuksen kasvattajille. Voihan olla, että tämä tutkimus herättää mielenkiintoa lähteä kehittämään pienryhmätoiminnalle tarkempia raameja. Itseäni ainakin pienryhmätoiminta on alkanut kiinnostaa tämän tutkimuksen tekemisen myötä vielä enemmän. Mielessä on jo monenlaisia ideoita, joita lähteä työelämässä kokeilemaan. Toivon, että tämä opinnäytetyö innostaa myös muita kasvattajia ottamaan pienryhmätoiminnan osaksi joka-päiväistä toimintaa, niin paljon pienryhmätoiminnassa on positiivisia puolia!

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alajärven varhaiskasvatussuunnitelma, 2017. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 19.1.2020]
 Saatavana: <https://www.alajarvi.fi/sites/default/files/2019-12/Paikallisen%20vasu%20Alaj%C3%A4rvi%20ja%20Vimpeli%2027.5.2019.doc>
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino
- Alijoki, A & Pihlaja, P. 2011. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 260-273.
- Bruce, T. 2015. Early Childhood Education. 5th edition. London: Hodder Education, an Hachette UK company.
- Eskola, J. & Suoranta J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsen, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 54-66.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro gradu ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-Kustannus

- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9, 26-27.
- Karila, K. Lipponen L. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kataja, E. & Opetushallitus. 2018. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa 5/5, vain parasta lapselle – Osallisuuden pedagogiikan kipukynnykset ja mahdollisuudet [Video][Viitattu: 5.4.2020]. Saatavilla <https://www.youtube.com/watch?v=sSUrAXe3l80>
- Keltikangas-Järvinen, L. 2014. Yksilönä yhteisössä. Opettaja 1-2/2014, 24-28.
- L 540/2018
- Lonka, S. 2016. Pedagogical Small Group Approach in a Day Care Center. Jyväskylän yliopisto: Pro Gradu -tutkielma. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52729/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201701131150.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään; Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Muhonen, J. Lallukka, K. & Turtiainen, P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevä työn menetelmänä. Jyväskylä: YAD Youth Against Drugs.
- Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia-kustannus
- Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: varhaiskasvatuksen pedagogisen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa: K. Karila & L. Lipponen. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69–94.
- Romppainen, P. 2019, Pienryhmäpedagogiikasta hyötyvät kaikki. Pienin on suurin -varhaiskasvattajan lehti 2/2019, 6-10.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen ja tietovaranto [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. [Viitattu 5.4.2020]. Saatavana: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

- Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41349/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201305111593.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Talentia. Sosionomin (AMK) erityisosaaminen ja vastuut varhaiskasvatuksessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.4.2020]. Saatavana: <https://www.talentia.fi/talentia/talentian-tavoitteet/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/sosionomin-erityisosaaminen-ja-vastuut-varhaiskasvatuksessa/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 38–55.
- Turja, L. Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus; Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.4.2020]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 18.10.2016. [Verkkojulkaisu] [Opetushallitus] [Viitattu:8.9.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Varttinen, P. 2016. Lapsen todellisuus ohjaamassa kasvattajaa – esimerkkejä lapsen kohtaamisesta päiväkotiarjessa. Teoksessa P. Roos (toim.) Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Nokia: Piia Roos Oy, 138–151.
- Wasik, B. 2008. When fewer is more: Small groups in early childhood classroom. Early Childhood Education Journal 35, 515-521.
- Vilen, M. Vihunen R. Vartiainen, J. Siven, T. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus: Erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupahakemus.

Liite 2. Viranhaltijan päätös tutkimusluvasta.

Liite 1. Tutkimuslupahakemus**Hakemus**

Opiskelen sosionomiksi, joka saa opinnoistaan varhaiskasvatuksenopettajan päte-
vyyden Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja olen aloittanut tekemään opinnäyte-
työtä. Opinnäytetyön aiheena on päiväkodin pienryhmätoiminnan toimivat käytän-
teet osana varhaiskasvatusta.

Pyydän lupaa saada haastatella Alajärven kaupungin varhaiskasvatuksen varhais-
kasvatuksenopettajia opinnäytetyötä varten. Noudatan kaikissa opinnäytetyön vai-
heissa tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita ja takaan haastateltavien ano-
nymiteetin, ettei heitä voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä.

Ystävällisin terveisin,

Essi Svan

Liite 2. Viranhaltijan päätös tutkimusluvasta.

ALAJÄRVEN KAUPUNKI

Viranhaltijapäätös

Varhaiskasvatuspäällikkö

Päivämäärä
31.5.2019

Pykälä

10/2019

Asia, jota päätös koskee	Tutkimuslupa / Essi Svan
Selostus asiasta	Essi Svan hakee Alajärven kaupungin varhaiskasvatuksesta tutkimuslupaa sosionomiopintojensa opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön aiheena on päiväkodin pienryhmätoiminta. Essi Svan pyytää saada haastatella varhaiskasvatuksen työntekijöitä opinnäytetyötään varten.
Perustelut	Alajärven kaupungin hallintosääntö §33
Päätös	Myönnän Essi Svanille tutkimusluvan Alajärven kaupungin varhaiskasvatukseen opinnäytetyötä varten.
Paikka ja aika	Alajärvellä 31.5.2019
Päätöksen tekijän allekirjoitus	 Hanna Luoma-aho Varhaiskasvatuspäällikkö
Pöytäkirja nähtävänä	Pvm.
Oikaisuvaatimusohje	<p>Oikaisuvaatimusohje</p> <p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen hallituksen, lautakunnan, niiden jaoston tai niiden alaisen viranomaisen päätöksestä asianomaiselle toimielimelle.</p> <p>Oikaisuvaatimuksen voi tehdä asianosainen eli se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa tai kunnan jäsen.</p> <p>Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua siitä, kun päätöstä koskeva pöytäkirjanote on lähetetty hänelle kirjeellä. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi.</p> <p>Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Hakemukseen on merkittävä oikaisua vaativan ja kirjelman laatijan nimi ja kotikunta sekä postiosoite ja puhelinnumero.</p> <p>Oikaisuvaatimukseen on liitettävä</p> <ul style="list-style-type: none"> - päätös, johon oikaisua haetaan joko kopiona tai alkuperäisenä - asiakirjat, joihin vedotaan. <p>Kaupungin yhteystiedot:</p> <p>Alajärven kaupunki (hallitus/lautakunta ja osoite) 62900 Alajärvi puh. faksi</p> <p>Oikaisuvaatimus voidaan toimittaa myös sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo(at)alajarvi.fi Sähköpostia lähetettäessä (at)-merkintä korvataan @-merkillä.</p>
Päätöksestä tiedottaminen	Tiedoksisaajat: Essi Svan